

International Journal of the Society of Iranian Archaeologists

Vol. 1, No. 1, Winter-Spring 2015

Director-in-Charge:
Seyed Mehdi Mousavi

Editor-in-Chief:
Kamyar Abdi
Editor@soia.org.ir

Managing Editor:
Hamed Vahdati Nasab

Managing Assistant Editor:
La'yā Aliniā

Typesetting and Layout:
Mehrnoush Zādeh Dabāgh

Date of Publication:
June 1, 2015

Published by:
The Society of Iranian Archaeology

Address:
No. 316, School of Humanities,
Tarbiat Modares University,
Tehran, IRAN, P.O. Box: 14115-139

Web Address for manuscript submission:
<http://www.journal.soia.org.ir>

International Journal of the Society of Iranian Archaeologists is published biannually in English Language. Each volume includes articles related to History, Archaeology, Anthropology and Iranian Linguistics, covering the entire range of Iranian cultural sphere, especially Iran, Afghanistan, Central Asia, South West Asia, and the Caucasus as well as papers pertaining to theoretical and methodological interests. Articles must be submitted electronically.

Scientific advisory board:

Geoffrey A. Clark (Arizona State University, USA)
John Curtis (Irān Heritage Foundation, UK)
Vesta Sarkhosh Curtis (British Museum, UK)
Kent V. Flannery (University of Michigan, USA)
Ernie Haerincq (Ghent University, BELGIUM)
Frank Hole (Yale University, USA)
Derek Kennet (Durham University, UK)
Philip L. Kohl (Wellesley College, USA)
C.C. Lamberg-Karlovsky (Harvard University, USA)
Sadegh Malek Shahmirzadi (Tehran University, Irān)
Seyed Mansour Seyed Sadjjadi (IsIAO, ITALY-Irān)
Naomi F. Miller (University of Pennsylvania, USA)
Holly Pittman (University of Pennsylvania, USA)
Mark M. Pollard (University of Oxford, UK)
Christopher J. Tuplin (University of Liverpool, UK)
Josef Wiesehöfer (Kiel University, GERMANY)
Henry T. Wright III (University of Michigan, USA)
Guillermo Algaze (University of California-San Diego, USA)
Margaret Cool Root (University of Michigan, USA)
Reinhard Bernbeck (Free University, Berlin, GERMANY)
Melinda A. Zeder (Santa Fe Institute, USA)
Susan Pollock (Free University, Berlin, GERMANY)

Editorial board:

John R. Alden (University of Michigan, USA)
Abbas Alizadeh (University of Chicago, USA)
Thomas Barfield (Boston University, USA)
Sheila Blair (Boston College, USA)
Alireza Hejebri Nobari (Tarbiat Modares University, Irān)
Barbara Helwing (German Archaeological Institute, GERMANY)
Barbara Kaim (University of Warsaw, POLAND)
Roger J. Matthews (University of Reading, UK)
Hekmatollah Mollasalehi (Tehran University, Irān)
Seyed Rasoul Mousavi Haji (University of Mazandaran, Irān)
Marek Jan Olbrycht (University of Rzeszów, POLAND)
Deborah Olszewski (University of Pennsylvania, USA)
Marcel Otte (Université de Liège, BELGIUM)
Christopher P.Thornton (National Geographic Society, USA)
Lloyd Weeks (University of Nottingham, UK)
Mohammad Ebrahim Zarei (Bu-Ali Sina University, Irān)

International Journal of the Society of Iranian Archaeologists

Vol. 1, No. 1, Winter-Spring 2015

Table of Contents

Inaugural Address Kamyar Abdi	ii
The Importance of Iran's Paleolithic Record for Unraveling Key Issues in Human Evolution John D. Speth	1
The Development of Human Creativity: Cognitive Substrates of the Upper Paleolithic Archaeological Record Kamyar Abdi	9
Central Asia as a Core Area: Iran as an Origin for the European Aurignacian Marcel Otte	19
Modern Human Origins: Midfacial Prognathism, 3D Approach Hamed Vahdati Nasab and Geoffrey A. Clark	25
Excavation at Buildings Nos. 1 and 20 at Shahr-i-Sokhta Seyed Mansur Seyed Sajjadi and Hossein Moradi	35
Was Haldi the Triumph Fire God of the Urartians? Maryam Dara	50
The Last Ruling Woman of Ērānšahr: Queen Āzarmīgduxt Touraj Daryaei	58
Abstracts of Papers in Persian	64

Inaugural Address

It has been over 80 years since the establishment of archaeology as a field in the Iranian university system. Since then, several journals have been published both in Iran and other countries, mostly in western languages and in Persian.

Needless to say, Iranian archaeology has witnessed numerous high and low and many challenges during the last 80 years. Most recently, eight years of a brutal war with Iraq has caused abundant damages to many archaeological sites in Iran. Moreover, because of state-of-war and its priorities, many archaeological field missions came to a halt. During the last ten years, the number of Iranian archaeologists and fieldworks has multiplied; henceforth a need for specialized journal published in Iran is felt more than ever.

International Journal for the Society of Iranian Archaeologists (IJSOIA) has been instituted by the “Scientific Society for Iranian Archaeology” to satisfy such need. Doing so, the main purpose by the founders of IJSOIA was to create unique editorial and advisory boards by gathering some of the most well-known figures in World archaeology and anthropology. It is such pleasure and honor for us as editors-in-chief of the journal to announce that whoever contacted by us accepted to be part of either editorial or advisory board. In the process of nominating the experts for the boards, the main effort was to cover all aspects of Iranian archaeology/anthropology from the early stages of Paleolithic period to the recent Islamic era.

Having four articles on the issues around modern human origins, and Paleolithic archaeology, it might sound fair to call this volume as Paleolithic research in Iran. Needless to say, this outcome was entirely unintentional. The first and third articles, by two of the world renown figures in Paleolithic archaeology who have conducted fieldwork in Iran emphasizes on the Iran’s role and its potentials for the future of Paleolithic archaeology and Paleoanthropological research. The second and fourth articles concentrate on the issue of modern human origins, the former on the cognitive aspects and the latter on the physical remains particularly on the facial autapomorphies. The fifth article is written by one of the pioneers in the prehistory of southeastern Iran, who is well-known by many years of excavations at Shahri-Sookhteh (burned city). The sixth and seventh articles move on to late periods and discuss the importance of fire among Uartians, and finally, the late Sasanid period.

We are hoping that with this inaugural issue of IJSOIA, Iranian archaeology would not only emerge from its self-imposed isolation for the past 35 years, but also claim its rightful place not only as an important branch of Near Eastern archaeology, but also the world archaeology.

Kamyar Abdi
Editor-in-chief

وجود می‌توان تا حدودی کاربرد الاهی آتش را در متون اورارتویی در رابطه با مهمترین خدای اورارتو، خالدی ردیابی نمود. این نوشتار در پی آن است تا با استفاده از شواهدی همچون نمایش خالدی بر روی یک سپر از محوطه‌ی باستانی انزاف و آتشدان‌های محوطه آیانیس، نشان دهد که آتش برای خالدی برپای گردیده بوده و می‌توان از آن بعنوان "آتش پیروز" یاد نمود. همچنین خالدی خود می‌توانسته به عنوان الاهی آتش در نظر گرفته شود جایی که ویژگی‌های آتش پیروز را دارا بوده: همواره سوختن، ارتباط با خدای پیروزی، سوختن در معابد و حتی شاید هم نیاز به قربانی و نذورات.

واژگان کلیدی: الاهی آتش، خالدی، خدای پیروزی، اورارتویان

شماره‌ی ۲۰ در شمال غرب سازه‌ی شماره‌ی ۱ واقع شده است. کاوش به مدت ۲۵ روز به طول انجامید و به اتمام نرسید. سازه‌ی شماره‌ی ۲۰ دارای ۱۲ فضا به صورت شمالی جنوبی است که از خشت ساخته شده‌اند. اتاق‌ها با زاویه مستقیم نسبت به هم قرار داشته و دیوارها تقریباً ۷۰ تا ۸۰ سانتی متر ضخامت دارند. ورودی‌های اصلی این سازه عموماً با دو لایه از اندود سفید و قرمز پوشیده شده‌اند. دو اجاق بزرگ پر از مقادیر زیاد خاکستر و زغال از فضاهای ۴ و ۵ به دست آمدند. قسمت خارجی اجاق‌ها با اندود رُسی پوشیده شده است. بر اساس مواد اندک فرهنگی به دست آمده که بیشتر قطعات سفال هستند، این سازه مربوط به دوره IV است.

واژگان کلیدی: شهرسوخته، اجاق، سازه‌های شماره ۱ و ۲۰، تخصص‌گرایی

آخرین زن فرمانروا در ایرانشهر: ملکه آذرمدخت

تورج دریایی

دانشگاه کالیفرنیا، ایرواین

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۱/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۲/۱۴

خلاصه: ملکه آذرمدخت، آخرین ملکه از سلسله ساسانیان بوده که در خلال صدی هفتم میلادی بر ایرانشهر حکمرانی می‌کرده است. در این نوشتار برآنیم تا با مرور زندگی و تصمیماتی که از جانب وی اخذ شد خاطره‌ی پدرش خسرو دوم (خسرو پرویز) را احیا نماییم. یکی از اعمال آذرمدخت ضرب سکه با تصویر پدرش و نام خود بوده است. در این نوشتار در مورد این حرکت وی فرضیه‌ای جدید ارائه گردیده است. این مقاله نتیجه می‌گیرد که در پس ترور آذرمدخت، نجیب زادگان اشکانی همچون اسپهبد فرخ هرمزد و پسرش رستم فرخزادان قرار داشته‌اند.

واژگان کلیدی: امپراتوری ساسانی، سکه شناسی ساسانی، ملکه آذرمدخت، خسرو پرویز، اسپهبد فرخ هرمزد، رستم فرخزادان، فرمانروای زن ایران

آیا خالدی خدای آتش پیروز در نزد اورارتویان بوده است؟

مریم دارا

سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۲/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۳/۲۱

خلاصه: آتش جایگاهی مشخص در نزد اقوام باستانی داشته و نزد آنان از احترام و قداست برخوردار بوده است. جایگاه تقدیس شده‌ی آتش در نزد اقوام مختلف باستانی تا حدود زیادی مشخص گردیده، با این وجود این مهم کمتر در نزد اورارتویان شناخته شده است. عموماً در نزد اقوام باستانی الاهی‌ای به نام خدای آتش وجود داشته که در مورد اورارتویان چنین نبوده است. این مسئله از این نظر غیرمعمول می‌نماید که قاعدتاً آتش می‌بایست در محیط سردی که اورارتویان در آن زندگی می‌نمودند از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده باشد. هیچ ردی از اهمیت آتش و یا الاهی‌ای در این مورد در متون سلطنتی اورارتو دیده نمی‌شود، با این

تشابه و تفاوت اندازه‌گیری گردید. نتایج استفاده از این روش حاکی از اینند که تفاوت‌های باآرزی در ناحیه‌ی میانی صورت در نئاندرتال‌ها و انسان‌های پارینه‌سنگی جدید مشاهده می‌شود. نتایج همچنین نشان داده‌اند که نئاندرتال‌های اروپایی حداقل از جنبه ریخت‌شناسی ناحیه‌ی میانی صورت، جامعه‌ای منحصربه‌فرد بوده‌اند. **واژگان کلیدی:** آنالیز سه بعدی ژئومتریک مورفومتریک، نئاندرتال، ناحیه‌ی میانی صورت، اروپا، انسان ریخت‌های پلیستوسن جدید

کاوش در سازه‌های شماره‌ی ۱ و ۲۰ در شهر سوخته

سید منصور سیدسجادی*
پژوهشکده باستان شناسی

حسین مرادی
دانشگاه تهران

*نویسنده مسئول

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۲/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۳/۲۴

خلاصه: در این مقاله نتایج مقدماتی کاوش در سازه‌های شماره‌ی ۱ و ۲۰ ارائه می‌گردد. سازه‌ی شماره‌ی ۱، بزرگ و شامل ده‌ها اتاق/فضا است و مشتمل بر ۶ مرحله (مراحل A-F) متناسب به دوره‌های II و III شهر سوخته است. مرحله‌ی A قدیمی‌ترین بوده و بیشتر ساختارهای این مرحله شامل اتاق‌های ذخیره‌سازی همراه با مهرها، اثر مهر و دیگر اشیای اداری است. مرحله‌ی B به خوبی ثبت نگردیده، هرچند تغییراتی در خصوص کاربری در آن مشاهده می‌شود. مرحله‌ی C تا حدودی مشابه مرحله‌ی قبلی است. در مرحله‌ی D سازه به ساختاری بزرگ مبدل گشته که شاید متاثر از رشد پیچیدگی بیشتر در سیستان بوده باشد. ورودی‌های اصلی در قسمت جنوبی قرار داشته، فضاهای زیستی در مرکز و فضاهای ذخیره‌سازی در لبه‌های شرقی و غربی قرار گرفته‌اند. حدود ۵۰ فضا در مرحله‌ی E مورد کاوش قرار گرفتند، ولی بخش اصلی این ساختار مشتمل بر ۱۰ اتاق است. مرحله‌ی F آخرین مرحله‌ی استقرار پیش از ترک محوطه بوده است. سازه‌ی

مدارک پیش از تاریخ اروپا مشاهده نمی‌شود، می‌توان تمامی این جوامع را نخستین هند و اروپاییانی نامید که از شمال هند تا غربی‌ترین مناطق اروپا پراکنده شدند. **واژگان کلیدی:** نخستین اروپاییان، اوریناسی آغازین، آسیای مرکزی، نخستین مهاجرت‌ها، هند و اروپاییان

منشاء انسان مدرن: جلوآمدگی ناحیه‌ی میانی صورت، راهبرد سه بعدی

حامد وحدتی نسب*
دانشگاه تربیت مدرس

جفری آ. کلارک
دانشگاه ایالتی آریزونا

*نویسنده مسئول

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۲/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۳/۱۱

خلاصه: نئاندرتال‌ها در ناحیه‌ی میانی صورت خود خصایص ریخت‌شناسی ویژه‌ای دارند که آنان را با تمامی غیر نئاندرتال‌های هم‌عصرشان و همچنین تمامی انسان ریخت‌ها متمایز ساخته است. در انسان نئاندرتال استخوان‌های نواحی گونه‌ای و فک بالا در مقایسه با انسان‌های مدرن کشیده‌تر شده که در نتیجه ناحیه‌ی میانی صورت به گونه‌ای جلوآمده که در هیچیک از انسان‌های مدرن دیده نمی‌شود. این ویژگی به نام جلوآمدگی ناحیه‌ی میانی صورت شناخته می‌شود (MFP). کاسته شدن از میزان جلوآمدگی ناحیه‌ی میانی صورت یکی از نکات کلیدی در تمایز بین نئاندرتال‌ها و انسان‌های مدرن است، تا جایی که برخی آن را یکی از مهمترین بروزات ریختی "مدرن شدن" نامیده‌اند. در این پژوهش میزان تشابه در ناحیه‌ی میانی صورت انسان ریخت‌های پلیستوسن جدید اروپا شامل نئاندرتال‌ها و انسان‌های پارینه‌سنگی جدید سنجیده شده است. برای سنجش درجه‌ی تشابه در ناحیه‌ی میانی صورت، روشی نوین بنام آنالیز سه بعدی ژئومتریک مورفومتریک (GM3DA) برای این پژوهش تدوین گردید. نرم افزار رایانه‌ای، داده‌های خام ریخت‌شناسی را تبدیل به منحنی‌هایی نمود که قابلیت استفاده‌ی آماری داشته و از این طریق میزان

چکیده‌ی مقالات به زبان فارسی

دوران در مقایسه با ادوار پیشین شاهد حضور به مراتب بیشتر اشیای هنری، جعبه ابزارهای پیچیده‌تر شده و شواهد افزایش در ظرفیت انسانی برای مناسک و باورها هستیم. در ارتباط با پیشرفت اشاره شده، شاید مهمترین تحول در تاریخ زیستی نوع بشر، گسترش گونه‌ی جدیدی از انسان به نام انسان هوشمند هوشمند که با نام انسان با رفتار مدرن نیز شناخته می‌شود است. در این مقاله تلاش شده تا با استفاده از یافته‌های باستان‌شناختی به جای مانده و همچنین یافته‌هایی که به صورت غیرمستقیم به این گسترش مربوط هستند همچون مناسک و آداب تدفین، بیانات هنری، تفکر نمادین، و در نهایت زبان ساختارمند به بحث پیرامون توانایی‌های شناختی برای رشد و توسعه در انسان هوشمند هوشمند پرداخته و در نتیجه خواهیم دید این نوآوری‌ها و پیامدهای آنها چه نقشی در انسان بودن داشته‌اند.

واژگان کلیدی: انسان هوشمند هوشمند، انسان با رفتار مدرن، انتقال از پارینه‌سنگی میانی به جدید، شناخت انسانی، خلاقیت انسانی

آسیای مرکزی به مثابه یک ناحیه هسته‌ای: ایران به عنوان یک منشأ برای اوریناسی اروپا

مارسل اوت
دانشگاه لیژ

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۹/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۱۰/۲۹

خلاصه: به تازگی تعداد قابل توجهی از محوطه‌های باستانی دارای مجموعه‌های اوریناسی در آسیای مرکزی و همچنین ایران کشف شده‌اند. پراکنش چنین محوطه‌هایی در عرض جغرافیایی یکسان در اروپا و شمال دریای سیاه، موید حرکت آشکار جوامع به سوی غرب از آسیا به اروپاست که با خود فناوری جدید را در حوالی ۴۰ هزار سال پیش به همراه بردند. از آنجایی که پس از این مهاجرت، هیچ گسستی در

اهمیت داده‌های پارینه‌سنگی ایران در بازگشایی نکات کلیدی در تطور انسان

جان. د. اسپت

دانشگاه میشیگان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱۱/۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۱۲/۴

خلاصه: ایران به حق برای شواهد باستان‌شناختی فوق‌العاده خود در دوره‌های مفرغ، آهن و ادوار فرهنگی سپسین شهره است، شواهدی که ایران را به یکی از مراکز اصلی آغاز تمدن‌ها در جهان تبدیل نموده است. با این حال و در مقام مقایسه، مدارک بسیار کمتری در مورد پارینه‌سنگی ایران که تقریباً دو میلیون سال قدمت داشته و بیش از ۹۹٫۵ درصد از باستان‌شناسی کشور را شامل می‌شود در دست است. این نوشتار کوشش دارد تا کشفیات جدید در دیرین‌انسان‌شناسی، باستان‌شناسی و ژنتیک را که فهم ما در درک تاریخ انسان در اوراسیا را دگرگون ساخته‌اند، پررنگ سازد. تعجب آور نیست که در این میان بسیاری از این موارد کماکان در حال تغییرند و بسیاری از نکات و پرسش‌های مطروحه نیز بی‌پاسخ مانده‌اند. هدف از این مقاله نشان دادن توان بی‌بدیل و اهمیت داده نشده مدارک پارینه‌سنگی ایران در کمک به فهم بهتر این مرحله پویا و جذاب از زندگی بشر است.

واژگان کلیدی: ایران، خاورمیانه، پارینه‌سنگی، انسان راست قامت، نتاندرتال، پیدایش انسان مدرن

گسترش خلاقیت انسانی: مواد شناختی در مدارک باستان‌شناسی پارینه‌سنگی جدید

کامیار عبدی

دانشگاه تربیت مدرس

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱۱/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۱/۱۵

خلاصه: انتقال از پارینه‌سنگی میانی به جدید (۴۰۰۰۰ سال پیش از حال) و در پی آن دوران پارینه‌سنگی جدید شاهد جهشی عمده در خلاقیت انسانی است. در این

International Journal of the Society of Iranian Archaeologists

Vol. 1, No. 1, Winter-Spring 2015

Guide for the bibliography:

Articles:

single author:

Alperson-Afil, N.,

2012 Archaeology of Fire: Methodological Aspects of Reconstructing Fire History of Prehistoric Archaeological Sites. *Earth-Science Reviews* 113 (3-4), 111-119.

Double author:

Agustí, J. and D. Lordkipanidze,

2011 How “African” Was the Early Human Dispersal Out of Africa? *Quaternary Science Reviews* 30 (11-12), 1338-1342.

Several authors:

Bradtmöller, M., A. Pastoors, B. Weninger and G. Weniger,

2012 The Repeated Replacement Model—Rapid Climate Change and Population Dynamics in Late Pleistocene Europe. *Quaternary International* 247, 38-49.

Article in Books:

Caspari, R. and M. H. Wolpoff,

2013 The Process of Modern Human Origins: The Evolutionary and Demographic Changes Giving Rise to Modern Humans. In: Smith, F. H., & Athrn, J. C. (Eds.), *The Origins of Modern Humans: Biology Reconsidered*, 2nd ed. Wiley, Hoboken, NJ, pp. 335-391.

Books:

Lewin, R.,

2004 *Human Evolution: An Illustrated Introduction*. 5th ed. Blackwell Scientific Publications, Oxford, England.

Websites:

Hawks, J. D.,

2013 The Denisova-Sima de los Huesos Connection. John Hawks Weblog, Posted 04 December 2013 (http://johnhawks.net/weblog/reviews/neandertals/neandertal_dna/sima-de-los-huesos-dna-meyer-2013.html).